Exam. Code : 103203
Subject Code : 1161

B.A./B.Sc. 3rd Semester

ENVIRONMENTAL STUDIES

Paper–ESL-221

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—75

SECTION–A

Note :—Attempt any **five** questions. Each question carries **5** marks **(25 Marks)**.

1. Write a note on multidisciplinary nature of environmental studies.
2. Explain water logging and salinity problems of agriculture soils.
3. Explain types of ecological successions with examples.
4. Write a note on hot-spots of biodiversity.
5. What are different control measures for the management of earthquakes in India ?
6. Explain the role of an individual in the management of solid wastes.
7. Explain different issues involved in the enforcement of Environment (Protection) Act, 1986.

SECTION–B

Note :—Attempt any **five** questions. Each question carries **10** marks **(50 Marks)**.

8. Explain scope, importance and need of introducing environmental studies as a compulsory subject in an education system.
9. What are environmental effects of constructing dams ?

http://www.gnduonline.com

http://www.gnduonline.com

10. Explain threats and methods of conservation of biodiversity with examples.
11. What are the causes, effects and control measures of soil pollution ?
12. Explain causes and effects of acid rain and ozone layer depletion.
13. Write a note on human rights and value education.
14. Explain methods of wasteland reclamation with examples.
15. Describe types, characteristic features, structure and functions of a river ecosystem.

(Punjabi Version)

ਭਾਗ—ਓ

ਨੋਟ :— ਕੋਈ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **5** ਅੰਕ ਹਨ **(25** ਅੰਕ)।

1. ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਬਹੁ-ਵਿਸ਼ੇਸਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
2. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਖਾਰੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
3. ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਿਸਥਿਤਿਕ ਵਿਕਾਸਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
4. ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਹਾਟ-ਸਪਾਟ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
5. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੁਚਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਉਪਾਅ ਕੀ ਹਨ ?
6. ਠੋਸ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
7. ਵਾਤਾਵਰਣ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 1986 ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

http://www.gnduonline.com

ਭਾਗ—ਅ

ਨੋਟ :— ਕੋਈ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **10** ਅੰਕ ਹਨ (**50** ਅੰਕ)।

8. ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼, ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
9. ਡੈਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੀ ਹਨ ?
10. ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਖਤਰੇ ਅਤੇ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
11. ਮਿੱਟੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕੀ ਹਨ ?
12. ਅਮਲੀ ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਓਜ਼ੋਨ ਪਰਤ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
13. ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। http://www.gnduonline.com
14. ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਜਰ ਭੂਮੀ ਦੀ ਮੁੜ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ।
15. ਇਕ ਦਰਿਆ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਸੰਰਚਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

(Hindi Version)

भाग—क

नोट :— किन्हीं **पांच** प्रश्नों को करें। प्रत्येक प्रश्न के **5** अंक हैं (**25** अंक)।

1. पर्यावरणीय अध्ययन के बहु-विषयक प्रकृति पर नोट लिखें।
2. कृषि मृदा की जल भराव और लवणता की समस्याओं की व्याख्या करें।
3. उदाहरणों के साथ पारिस्थितिकी विकासक्रम के प्रकारों की व्याख्या करें।

4. जैव विविधता के हॉट-स्पॉट पर एक नोट लिखें।
5. भारत में भूकंपों के प्रबंधन के लिए नियंत्रण के अलग-अलग उपाय क्या है ?
6. ठोस कचरे के प्रबंधन में एक व्यक्ति की भूमिका को समझाइए।
7. पर्यावरण (संरक्षण) अधिनियम, 1986 के प्रवर्तन में शामिल विभिन्न मुद्दों की व्याख्या करें।

भाग—ख

नोट :— किन्हीं **पांच** प्रश्नों को करें। प्रत्येक प्रश्न के **10** अंक हैं (**50** अंक)।

8. एक शिक्षा प्रणाली में अनिवार्य विषय के रूप में पर्यावरणीय अध्ययन शुरू करने की गुंजाइश महत्व और आवश्यकता की व्याख्या करें।
9. बांधों के निर्माण के पर्यावरणीय प्रभाव क्या है ?
10. उदाहरणों के साथ जैव विविधता के संरक्षण के खतरों और तरीकों की व्याख्या करें।
11. मृदा प्रदूषण के कारण, प्रभाव और नियंत्रण के उपाय क्या है ?
12. अम्लीय वर्षा और ओजोन परत की कमी के कारणों और प्रभावों के बारे में बताएं।
13. मानवाधिकार और मूल्य शिक्षा पर एक नोट लिखें।
14. उदाहरणों के साथ बंजर भूमि के पुनर्वसन के तरीके बताएं।
15. एक नदी पारिस्थितिकी तंत्र के प्रकार, विशिष्ट विशेषताएं, संरचना और कार्यों का वर्णन करें।

http://www.gnduonline.com